

۱۹۳۵ آغستوس

برنجی مبلد

تورکيات مجموعى

استانبول دارالفنونى تورکيات استيفرسى طرفندە نشر ايديليدى

دير :

کوبىلى زاده محمد فؤاد

استانبول دارالفنوننده « تورک ادبى تارىخى » مدرسى

استانبول — مطبعه حاسره

۱۹۳۵

اولوردى . توركلر عليهنده پك غرضكارانه افترالى محتوى اولدینی موسیو «لوران» طرفندن ده تسلیم ایدیلن روم ، ارمنی ، کورجی منبعلرینک ، سلجوقیلری ، ییغوب کچن مستولی و ناپایداری برقوت کی کوسترملری، طبیعی شایان اعتماد دکلدر . اون سنه لك قیصه برمدته ایسه، توركلر، پك طبیعی اولارق، ثابت برشی وجوده کتیره مزلردی . بویوک و ذی شوکت سلجوقی سلطنتنه و اورته آسیادن متادی کلن اوغوز کتله لرینه استناد ایدن بو استیلایی ، ییزانس ، هیچ برصورتله دوردورمق قدرتنه مالک دکلدی ؛ و بوتون غیرت لرینه رغماً دوردورامادی ده . بوادعا یه قارشى ، ییزانك سائر جبهه لرده مشغول اولدینی ایلری سوروله مز، چونکه توركلرده عین صورتله مشغول ایدیلر؛ و داهاقوتلی دشمنلر قارشیدنه، اکثریا ، ییزانسی اك مهم دشمن عد ایتیمورلردی .

نتایجینک یا کلیشلغنه و تفرعاتده کی شایان تنقید برچوق نقطه لرینه رغماً، موسیو «لوران» کی بو اثری، آناتولی تاریخیه اوغراشانلر ایچون چوق شایان استفاده در. اوراده کی معلوماتی مؤلفك استفاده ایدمه دیکی شرق منابعیه قارشى لاشدیرمق شرطیه ، بو اثر، سلجوقیلرک ایلك دورلرینی آز چوق تنویر ایدمه یله جکلدر .

کوبیلى زاده محمد فؤاد

ف . ا . آ . قرارزه : جنکیز نامه . — چین سالنامه لرینه نظراً جنکیزك تاریخ حیاتى . هایدلبرغ : قارل وینتر نثریات مؤسسه سی ، ۱۹۲۲ [۱۱۲ اوطوغرافیک صحیفه و ۲۰ تابلو] ، ۴۰۰ لك جیمنده ، هایدلبرك پورتهايم ترسیاتی نمونه لرندن .

چینده حکم سورن سلاله لر دن هیچ بریسنک تاریخی، « یوآن » سلاله سنک کی قدر نقصان و وضوح سز دکلدر . بوسلاله نك مؤسسى اولان « جنکیز خان » ك تاریخ حیاتى ده عینی وجهله صوك درجه ده مغلق اولوب، مسلسل و سالم و ثاقه استناد ایتمز . اونك ایچون، مؤلفك « یوآن شی » نك برنجی مبحثی ترجمه ایدرهك بو بویوک جهانکیرك ترجمه حاله اساس اتخاذا ایتمه سی ، حد ذاتنده پك اوقدر موفقیت و مكافات وعد ایدن برایش دکلدی .

ترجمه ده هیچ برنقطه طى ایدلمه مشدر؛ فقط اصل مسئله، متنك، کندیسنه ویریلن امك و زحمت لایق اولوب اولماماسیدر . الله موجود اولان متن و مأخذلر دن هیچ بریسی ، « جنکیز خان » قومانداسنده خروج ایدن موغوللره دائر کافى معلوماتی احتو ایتیمور . هر حالده

بومعلوماتك، مختلف منبعلردن آرانیلوب بولمیش اولماسی و برجوق تمل طاشلرینه استناد ایتدیریلهسی لازمدیر.

«یو آن شی»، ۱۳۶۹ تاریخده باشلانیلوب اون آی صوکر ااکال ایدلایکنه کوره، پک چابوق بیتیریلن برایش اولمشدر. تام بو اشناده ایکی بویوک اثرک تألیف واکالیه اوغراشیلوردی: «یو آن شهنغ وو چین چینگ لو» و «یو آن چا او می شی». بونلردن برنجیسی، نصلکه عنوانندنده آکلاشیلور، اول «شی - تسوس (قوبلای خان) ک» زمان حکومتنده تألیف ایدلمشدر؛ چونکه «شهنغ وو» جنکیز خان هوز ۱۲۶۶ سنه سنده ویریش بر عنواندر. «چین چینگ لو» بر آنونیم اثردر. بو اثر، جنکیز خانک پدری اولان «یسوکی» ایله باشلار و ۱۲۳۷ تاریخده «تای-چونف (اوکتای خان) ک» وقاتیه ختامه ایرهر. بو اثری غالباً «یو آن شی» یی جمع وتصنیف ایدنلر (قومپلاتور) لر، اساس اتخاذا ایتشدر. بوتون خطالر و وقایع تاریخیه نك سنه لرینی کوسترن رقلر، آلتاوست ویا کیش اوله رق، رسمی تاریخیه بو اثردن انتقال ایتشدر.

«یو آن چا او می شی»، اولکنه نسبتله داها جوق مهم وایی مأخذ اوله یله جک بر اثردر. بو اثر ۱۲۲۸ ده یعنی جنکیز خانک وفاتندن بر سنه صوکر یازیلوب بیتمشدر. هر نه قدر اثرک مؤلفی معلوم دکسه ده، هر حالده بویوک قیصرک (جنکیز) معاصرلردن بریسی اولدیغنده شبهه یوقدر؛ وکتابی، اکموتوق معلومات تاریخیه یی محتوی عد اولونه بیلیر. «می شی» نك مؤلفی، «یو آن» سلاله سنك سنه لك سالنامه لرنده چوق دفعه اسمی کچن «تسوی چی یه» اولماسی قوتله وارددر. اثرموغول لسانی و او یغور حرفلریله یازیلشدر.

«یو آن شی» نك زمان انتشاری اولان ۱۳۷۰ تاریخده «می شی» هنوز چینجه یه ترجمه ایدیله مش اولدیغندن، «سونف لی نهن» و «وانف هوئی» طرفندن استعمال واستفاده ایدیله مه مشدر. بالاخره ترجمه ایدیلهرک «شهنغ وو کایتی نهن لو» عنوانی ویرلمشه ده، «تاریخ اسرار» معناسنه کلن اسکی اسمی «می شی» ایله داها ایی معروف اولمشدر. حکمدارلق خاندانی اجدادینك، بر قورد ودیشی کییک تقریبی ایله ظهورینه دائر اسرارلی افسانه لرله اسکی تورک اسطوره لرینی آکدیراجق شکلده باشلایان «می شی»، «بودنجر» دن باشلایان «یو آن شی» یه نسبتله، داها اون بر بطن (ژنه راسیون) کریره قدر کیدر. خلق لهجه سیله ماصال شکلنده نسلدن نسله آغز دن آغزه انتقال ایدن حکایه و افسانه لر،

«یوآن شی» یی اجمال و تأیید ایدن قیمتلی و شقهلر اوئوب، جنکیز خانہ دائر یازیلان هیچ بر تاریخ بونلردن مستغنی اولاماز. دیگر شیلر میانده مطلع اولدیغمز برشی داها وارکه، اوده «تموچین» ک جدا کبری اولان «قابول» ک ایلك خان عنوانی آلان آدام اولماسیدر. بوذات، وفاتی ائاسنده، قبیله سنک ریاستی همشیره زاده لرندن بریسی اولان «آمباغای» ه بالاعتاد ترك ایتشد. بو «آمباغای»، «قولون» ایله «بویین نور» آراسنده تاتارلر طرفندن اسیر ایدیلرک «چین» سراینه تسلیم ایدیلدی؛ اوراده وفات ایتدی. «آمباغای» ک خلفلری «تایچی غود» قبیله سنه ریاست ایتدیلر. ملتی، بونک اوزرینه «قابول» ک اوغوللرندن «هوتولون» ی خان انتخاب ایتدیلر. «هوتولون» بالاخره تاتارلره قارشى متعدد دفعهلر انتقام آقینی یاپدی.

بو آقینلردن بریسنده، تاتار رئیس لرندن «تموچین» ایله دیگر بعض سرکردهلر «یسوکای» ه اسیر دوشدیلر. «یسوکای» تام او ائاده یکی دوغمش بولونان اوغلنه، بوسرکردهلردن «تموچین» ک اسمی ویردی. کوچک «تموچین» دوقوز یاشنه کلیر کلز، باباسی «یسوکای» اوغلنی یاننه آلهرق جوار قبیله لره، اوغلنه مستقل زوجه اولاییله جک برنشانی آرامغه چیقدی: و «تموچین» ی «هونغ کیرات» قبیله سی نزدنده براقهرق کندیسى عودت ایدیورکن، یولده تاتارلر طرفندن زهیرلندی. بوتون بوتقرعات و خصوصاته دائر، «یوآن شی» آدلی کتابده هیچ بر بحث یوقدر.

جنکیزک تاریخ ولادتى، «رشیدالدین» ه نظر آ ۱۱۵۵ تاریخ میلادیسیدر. بشیکی و [مسقط رأسی]، «کهنای» سلسله جبالندن. «بورخان» داغک شرقنده کی «ته نغری» ایرماغی کنارنده کائندی. سلسله جبالک شمالندن «اونون» و جنوب غربیسندن «کهروله» ن، صولری نبعان ایدر. بویکی نهر آراسندن باشلایان موغوللرک منطقه سی، غربده و «تولا» نک جنوبنده «کهرایت» قبیله سنک منطقه سنه قدر دایانیر. بورادن باشلایوب «اورخون» و «سهله نغا» صولرینک برلشهرک جریان ایتدکلى منطقه ده اوچ «مه رکیٹ» قبیله سی توطن ایدر. «اونون» ک شمالنده «تایچی غود» قبیله سی اوطورور، «آرخون» ایرماغک شرقنده «قولون» ایله «بویین نور» آراسنده تاتارلرک منطقه سی بولونور و داها شرقده «چاموغا» لر اوطورورددی. جنوب شرقیده (خالکا صوینک منبی) منطقه لرنده، «هونغ کیرات»، ئی کیراس، هورلاس، دوربن، هاتا کین، سارچوت «قبیله لری اوطورورلردی.

غربده، «نايمان» لرك بويوك حكومتى كاتىدى . غرب شالیده «اويرات» و «چارچرات» لرك كوچوك منطقهلری كائى اولوب، یاری مستقل یاری نايمانلرك اداره سنده ایدیلر. بونیم مستقل مملکتلر ایکی قسمدن مرکبى : بوكونكى «قوبدو» نك شالنده «تایان خان» و جنوبده «بویوروك» حکم سوریورلردی . جنوب غربیدن «هسی، هسیا» لر «اویغور» لر، «هسی لیاو» لر التحاق ایدیورلردی . جنوبده «چوچن» حكومتی كائى ایدی . جنوب شرقده «اون غوت» لرك مرعاری وار ایدی .

۱۱۶۷ تاریخده «یسو کای» اولدی . «تموچین» هنوز ۱۳ یاشنده ایدی . قبیله سنك بويوك برا کثرتی «تایچی غود» لر التحاق ایتدی . صوکرالری، «تموچین» بویودیکی زمان، «تایچی غود» لر قورقه باشلادیلر؛ زیرا بو، اونلره تهلكه لی اوله حق کبی کورونیوردی . «تموچین» ی یاقالادیلر، اولدورمك ایستیورلردی؛ فقط او، برقولایخی بولارق فرارایدوب «چیلاغون» نك باباسی اولان «تورغان شارا» یه التجا ایتدی وحسن قبول کوردی . بورادن اولا والده وبرادرلینك یاننه عودت ایله «هونغ کیرات» قبیله سنك یاننده بولونان نشانلیسی آلوب کلدی . نشانلیسی وبرادرلری ایله برابر «کیرایت» قبیله سنك رئیس اولان «وانغ خان» ی آریوب بولدی؛ واونکله، تا باباسنك تأسیس ایتدیکی دوستلق اتحادینی تجدید ایتدی . ۱۱۷۷ تاریخده «مهرکیت» قبیله لرندن بر آقینچی سوروسنی «تموچین» نك قرارکاهنی باصهرق «بورخان» داغنك ائتکلرنده کنچ زوجه سنی اسیر ایتدیلر . کندیسی داغلره التجا ایدره لک یاقایی قورتاردی .

بو وقعه اوزرینه، «تموچین»، دوستی اولان «وانغ خان» ی امداده چاغیردی . «وانغ خان»، «چوئی رات» لرك رئیس اولان «چاموغا» ایله برلکده «مهرکیت» قبیله سنی مغلوب ایدره لک تموچینك زوجه سنی استرداد وزوجه اعاده ایتدی . «چاموغا»، «تموچین» نك کنجلك دوستی واوزاقدن اقرباسی ایدی، ویر سنه دنبری ده بر قرارکاهده اوطوریورلردی، فقط «تموچین» صوکرالری «چاموغا» یه اعتماد ایتمه یه رك خصم اولدی . بونك فرقه واران «چاموغا»، برکیجه کیزلیجه قرارکاهی ترک ایدره لک قاچدی . قبیله سنك بويوك برقمی اوندن واز کپه رك «تموچین» التحاق ایتدیلر . بصورتله تموچینك معیتی کیتدکجه چوغالیور وقوتله نیوردی .

«یوان شی» بوتون بووقایی مسکوت برافه رق . «تموچین» ایله «چاموغا» آراسنده کی

مجادله‌یه، اسباب و تفرعاته تماس ایتمه‌دن بلا واسطه کچر. آز زمان اول «وانغ خان» نایمانلر طرفندن مغلوب ایدیلهرک «قاراختای» لرك ياننه قاجش ایدی. وقتا که، «تموچین» ك قوتلندیکنی، معیتك چوغالدیغنی ایشیتدی؛ عودت ایدهرك تموچینك یاردیمی ایله تکرار استقلالنه قاووشدی. معیتك «تموچین» ه التحاقیله آچیقده قالان «چاموغا»، «تموچین» ه تعرض ایتدی. «تموچین» مغلوب اولارق «اونون» نهرینك کنارینه چکلدی. بو وقعه‌دن «یو آن شی»، «تا» یسوکای، اولدکدن صوکرا، (ذیل) اولارق بحث ایدر. ۱۱۹۶ تاریخنده «تموچین» تاتارلره قارشى حرب ایدیوردی. «تموچین» «وانغ خان» ایله برلکده ایمپراطوره، تاریخی دشمنلرینه قارشى یارديم ایدهرك اونلری مغلوب ایتدیلر. بونی متعاقب «تموچین» تکرار شهرت وقوت بولغه باشلادیغندن «چاموغا» نك احتراضی تحریك ایتدی؛ واوی، جنوب شرقی قبیله‌لریله بر «قو آلیسیون» تشکیلنه سوق ایتدی. قبیله‌لر بی «غورخان» نصب ایتك ایسته‌یورلردی. بوندن ماعدا «چاموغا»، «نایمانلر» مهرغه‌دلر، اویراتلر، تایچی غودلر، سالچی غودلر، ایله، «تموچین» و «وانغ خان» ه هجوم و تعرض ایده‌یلمك ایچون اتفاقلر عقد ایتدی (۱۲۰۱). فقط بریکیلر بو اتفاقدن تام وقتنده خبردار اولدقلرندن، ایکیمی بردن بوتون بو متفق دوشمان قبائلی «بوئین کولی» جوارنده صیقیشدیرارق مغلوب ایتدیلر.

«تموچین» مغلوبلردن «تایچی غود» لری شماله دوغرو «اونون» صوبینه قدر تعقیب ایدرکن، «وانغ خان» ده «چاموغا» بی شرقه دوغری «آرغون» نهرینه قدر صیقیشدیرارق اوراده تسلیمه مجبور ایتدی. بو ظفر، «یو آن شی» نامنده کی ائرده، محرف ویا کلیش اولارق، ایکی مختلف ظفر شکلنده موجوددر. «وانغ خان» بو غلبه‌ی متعاقب «تموچین» دن داها فضله قوت و شهرت قزاندی؛ فقط آارالرنده کی دوستلق و تساند دائماً باقی قالدی؛ حتی ۱۲۰۲ تاریخنده «وانغ خان» «نایمان» لره قارشى یکیدن بر انتقام سفرینه یورودیکی زمان، «تموچین» ده معیتله برلکده تعرضه اشتراك ایتدی.

مملکتك جنوبنده حکم سورن «بو یوروک»، آلتای داغلرینك اوزرینه سورولهرك «بورودو» کولنه قدر تعقیب ایدلدى. رجعتده «تایان خان» ك قطعاتی یوللرینی کسدى. «وانغ خان» محاربه میداندن چکلمك ایسته‌دیسه ده موفق اولامادی؛ دوشمان طرفندن فنا حالده صیقیشدیرلدى ایسه ده، «تموچین» ك مؤثر و قطعی یاردیمیله قورتولدی. آنا وطنه

عودتارنده هر ايکي متفق و دوست ، غلبه و اتفاق خاطره لر يی تسعيداً بايرام ياپديلر . شيمدی کرک شرقده کرک غربده اک قوتلی رقيب لر طرف ايديليشدی؛ يالکز «مهرکيت» لر تسليم اولما مشلردی؛ فقط ضعيف اولدقلرندن تهلكلی عد اولونميورلردی . «تموچين» فرصدن استفاده ايده رک «دورت تاتار» قيله سنی خراجه کسدی؛ «وانغ خان» يالکز کندی حسابنه «مهرکيت» لره هجوم ايله زنکين غنيمتلر اغتنام ايتدی .

بو ايکي متفق آراسنده تفوق و رياست احتراصلری باش کوسترمکه باشلادی . «وانغ خان» اک معيتی آراسنده بولونان «چاموغا» ، «وانغ خان» اک اوغلی «سانغون» ه حلول ايده رک ، اونی «تموچين» ه هجومه تحريك ايدييوردي ؛ و موفق اولدی . وقوع بولان محاربه ده «تموچين» پريشال اولدی ، ياننده آنجا ق ۴۰۰۰ سواريسي قالدی . تأليف بين تجربه سي ده مؤثر اولامادی . بويوک قوتلی قومشوسی طرفندن دائماً هجوم و مغلوبيته محکوم اولارق جوارنده يشامقدنسه ، داها اوزا قله ، شماله دوغر و چکلهمه يي «تموچين» ترجيح ايتدی؛ و «بايقال» کولی جوارنده بوکونکی «بوريات» لرک ساکن اولدقلری منطقه ده يرلشدی . «وانغ خان» شيمدی بوتون شمالی موغولستانی مملکتيله توحيد ايتمشدی ، وعيني درجه ده قوتلی هيچ بر رقيب قالماش ایدی . آرزمان صوکر «تموچين» صوکر درجه جرأتکارانه بر تعرضه جنوبه دوغری صارقه رق بوندن انتقام آلمغه تشبث ايتدی . اولابر حيله قوللانهرق بر قاچ پيشدار ايلچی کوندردی . ايلچيلر ، متواضع و نیازکارانه سوزلرله «وانغ خان» اک حس مرحمتی تحريك ايده چکلر ، و کندیلری حقنده هر هانکی بر شهبه يه ميدان ويره يه چکلردی . بوجاسوس ايلچيلر واسطه سيله ، «تموچين» دوشمان قرارگاهنده عيش و عشرت و سفاهتک حاکم اولديغنی ، و هيچ بر کيمسه نك حرب و ضربی ، بر حرکت مسلحه يي خاطرينه بيله کتيرمديکني اوکړه ندي . «تموچين» مدهش و پک سريع بر حرکتله رقيبک مملکتنه آقین ايده رک سراپا استيلا ايتدی؛ «وانغ خان» اک ملت و مملکتنه حاکم اولدی (۱۲۰۳) . ايکنجی سنه «تموچين» ينه بويوک و متحد دوشمانلرک تعرضی قارشوسنده قالدی . «تايان خان» قومانداسنده ، «نایمانلر» ، اوريا تار ، سالچی غودلر ، مهرکيت لر ، و بوتون ديکر جنوب شرقی قبائلندن مرکب قوتلی بر کتله متحده تعرض ايتديلر . فقط «تموچين» الی چابوق طوتارق دوشمانلرينه تقدم ايتدی . غربه دوغری صالديرارق «قانغای» داغلی جوارنده خصملرينی مغلوب ايتدی و «تايان» اسير اولدی ، همان بوتون قبائل تسليم اولديلر . يالکز «مهرکيت» لر اوسنه نك صوکر بهارنده ايکنجی بر حرکتله تنکيل ايديلديلر . بوصول موفقيتدن صوکر

«تموچین» باشند باشه موغولستانه حاکم اولدی . شیمدی آرتق کوزینی اوزاقلره توجیه ایتدی. (۱۲۰۵) ده «تانغوت» لرك حكومتنه «هسی، هسیا» یه آقین ایتدی . ۱۲۰۶ ده «اونون» ایرماغنك منبعنده بویوك بر بکلر قونغره سی عقد ایتدی. بوقونغره ده «تموچین» بوتون خانلرك خانی اعلان ایدلدى [غالباً «جنكيز خان» ك معناسى ده «خانلرك خانی» ديمكدر] .

بورادن اعتباراً «یوآن شی» داها موثوقدر؛ وقایعك زمانى كوسترن تاریخلر داها منتظمه شیر :

۱۲۰۷ ده: «هسی - هسیا» یه قارشى ایکنجی برسفر یاپیلدى و «قیرغیز» لرك اولكەسى اولان «وولى یانغ های» ضبط ایدلدى .

۱۲۰۸ ده: «نایمان» و «مهرکیت» لرك بقیه سی مغلوب ایدلدى. «مهرکیت» لرك رئیس اولان «توتو» حربده مقتول دوشدى . «نایمان» لرك رئیس اولان «کوجلوك»، «اویغور» لرك یاننه قاجدی ؛ دیگر بر سر کرده اولان «قارلیق» هیچ بر طرفده قبول ایدیلده دیکندن، نهایت «قاراخیтай» لرك رئیس «غور خان» نزدنده آنجا ق بر موقع قبول بوله ییلدى .

۱۲۰۹ ده: «اویغور» لر، جنكيز خانه بیعت ایتدیلر ؛ «هس هسی یا» یه قارشى اوچنجی بر سفر یاپیلدى ؛ پایتختلری اولان «هسینگ چینگ» یاخود «نینغ سی یا» شهرینك ضبطی و صلح عقدیلله نتیجه لندی .

۱۲۱۰ ده: «چین» ایله ایلك چارپشمه و «ووشاپا او» استحقاكنك ضبطی .
۱۲۱۱ ده: «قارلیق» منہزم اولدی ؛ «چین» ه قارشى ایکنجی برسفر داها یاپیلدى ؛ موغوللر، «چوونغ كو آن» ه و «په کینگ» ه قدر (پکین) صوقولدی لر . «کوجلوك»، «قاراخیтай» ده موقع حاکمیتی الده ایتدی .

۱۲۱۲ ده: «چین» ایله حربه دوام ایدیلدى ؛ «په کینگ» محاصره ایدیلدى . «تاتونغ» نامى ویریلن (پایتخت غربى قسمی) نه هجوم ایدلدى . «جنكيز خان» یارالانہ رق کیری په چکلدى . صوك بهارده «لی یاو یانغ» دینیلن (پایتخت شرقى قسمی) ضبط ایدلدى .

۱۲۱۳ ده: «چین» اوزرینه قازانیلان بویوك ظفری متعاقب، «هو پای» و «هوتونغ» نامنده کی (نهر احرك شماله تصادف ایدن) قیللر الحاق ایدیلدی لر .

۱۲۱۴ ده: «چین» ایله صلح عقد ایدلدى . «چین»، پایتختی «پی ثن» یاخود «قای فونغ» ه نقل ایتدی . «موهولی»، «لی یاو تونغ» ك ضبطی متعاقب شهرى ترك ایله هجرت ایتدی .

۱۲۱۵ء : «په کینگ» محاصره ایدلیدی. «په کینگ» ی قورتارمغه کلن قوتلی بر چین
اوردوسی مغلوب اولدی. و شهر ضبط ایدلیدی. «هس هسی یا» دن «کو آن چونغ» یاخود
«شانسی» یه دوغری بر هیئت سفریه حرکت ایتدی.

۱۲۱۶ء : جنکیز خان موغولستانک شماله عودت ایتدی.

۱۲۱۷ء : «موهولی» جنوب هیئت سفریه سنه قوماندان نصب ایدلیدی؛ و «هو پای»،
«شانتونغ»، «شانسی» منطقه لرینی تمامیه فتح ایتدی. «تومه ده» و «قیرغیز» لک بر قیامی
«چودشی» طرفدن باصدیرلیدی.

۱۲۱۸ء : «هس هسی یا» یه قارشی سفر و پایتختلرینک محاصره سی، قرالارینک غربی
«لی یانغ» فراری. «قوره آ» (قورا) خراجکذارلنی قبولنه دائر بر هیئت کونده ردی.
موغولر قطعاتی «کوجلوک» ی «کاشغر» ه قدر تعقیب ایله (پامیر یا یلاسنگ) «چونغلینگ»
داغنده قتل ایتدیلر.

۱۲۱۹ء : «خوارزم» ده «بویوک خان» ک ایلچیسی قتل ایدلیدی. اورایه قارشی بر سفر
ترتیب و پلانلر حاضر لاندی، فقط ارزاق کافی درجه ده بولونه مدیغندن تأخیر ایدلیدی.

۱۲۲۰ء : جنکیز خان قیشی «ایرتیش» ده کچیره رک غربه دوغری سفر ایده بیلیمک
ایچون قوت جمع ایتدی. «اویغور» بکلری، «قارلق» رئیس لری و «آمالغ» قرالی
تعهداتلری موجبجه معین مقدار قوای سفریه ایله جنکیز خانہ التحاق ایتدیلر. صوک
بهارده قیصر (جنکیز)، «اوترار» ی ضبط ایتدی. (یوآن شی یه نظراً بوشهرک یا کلش
اولارق ایکی دفعه ضبطی یازیلشدر: بردفعه ۱۲۱۹ء «ئه تالا» نامنده، دیگر دفعه ۱۲۲۰ء
«ووتولو» نامنده). صوکرا «سیحون» نهرینی کچهرک و بویوک چولی باشند باشه قطع ایده رک
«بخارا» و «سمرقند» شهرلرینی بربری آرقه سنه فتح ایتدی (یوآن شی یه یه کلش اولارق
بوشهرک ۱۲۲۰ و ۱۲۲۱ء ایکی دفعه ضبط ایدلیدیکنی بازار).

«جبه» نامنده بر قوماندان «جلال الدین خوارزمشاه» ی تعقیب ایچون غربه کونده ریلیدی.

۱۲۲۱ء : «جبه»، «جلال الدین» ی «بحر خزر» ه قدر سوردی و داهای فضلہ تعقییدن واز
کچدی. «چوچی» قومانداسنده کی اوردوده «خوارزم» ک پایتختی اولان «اورکنج» ی
محاصره و مدهش مقاومتی قیرازق سقوط ایتدیردی. قیصر، «دمیر قپو» ده قرارگاه
قورارق اول «تولوی» معیتده بر قوت کونده ره رک «ام دریا» نک شالنده کی بوتون

حوالی بی استیلا ایتدیردی؛ صوکر ا عینی اوردوی «خراسان» ه توجیه ایله باشدن باشه بوتون مملکتی قولایقله ضبط ایتدیردی .

۱۲۲۲ ده : بواننده «جلال الدین» معیتده یکی قوتلر «غزنه» ده برلشدی . ایلك بهارده «جنکیزخان» ، جلال الدینه قارشى یورویرهك «ام دریا» نی کجدی و «بلخ» ی ضبط ایتدی ؛ و قارلی «هندو کوش» داغلرینه دوغری یوکسلدی . و «تالقان» استحکاملری اوکنده توقف ایتدی . اوردوسنك پشدارلری جلال الدینه یتیشهك چارپیشدیلر ، فقط مغلوب اولدیلر . جنکیز بونی خبر آلنجه بوتون سرعتیه یتشدی ، «اندوس : سند» ك غرب ساحلنده محاربه یه طوتوشدیلر . «جلال الدین» مغلوب اولارق هندستان ایجریلرینه دوغری قاچدی . و تعقیبنه «بهلا» نامنده کی آدام کوندرلدى . جنکیز ، یازی «بهروآن» ده کچردی ؛ اوردوسنی «هندو کوش» دن کیری یه چکرك صوك بهارده «ام دریا» و «سیردریا» یی کچرك «خوقند» ه عودت ایتدی . بوسنه «جبه» نامنده کی قوماندان قافقاس داغلرینی کچرك «قیچاق» حوالیسنى استیلا ایتدی . ۱۲۲۳ ده : «خوارزمی» لرك مملکتی سراپا اشغال ایدیلدی وهرشهره «داروغاچی» نامی ویریلن والیر تعیین ایدیلدی ؛ بونلر انتظامی تأسیسه مأموردیلر . «جبه» بوآراق روسلر اوزرینه بویوک برظرقازانهرق ایکیروس پرنسنى اسیرآلدى و «وولغا» اوزرنده کی برچوق شهرلری یغما ایله مبدول غنیمت الده ایدرك شرقه عودت ایتدی .

۱۲۲۴ ده : یتش یاشنه کن جنکیزخان غربده کی سفرلرینه نهایت ویرهك وطننه عودت ایتدی . عودتنده بوتون قطعاتی وامراسنى مبدول عطیه لرله مکافاتلانیدردی .

۱۲۲۶ ده : «هسی هسی یا» یه قارشى تکرار حربه باشلادی . «هه ی شوئی» موقع مستحکمى ضبط ایتدی . قیصر ، یازلوق قرارگاه اولهرق «چوهون» داغنى انتخاب ایتدی . (بوکونکی «آلاتان» منطقه سنده «نینغسیا» نك غربنده) . غربی «لی یانغ» آلیندی (بوکونکی «قان چو» ، لی یانغ چو ، وسوچو» منطقه لرینی محتوی اولان) . عینی سنه نك صوکنه دوغری قیصر ، «لین چو» یه دوغری یورویرهك تخلیصه کن اوردوی مغلوب ایتدی (یاخت اولان «نینغسیا» شهرینك جنوب شرقیسنده کائن مدھش بر موقع مستحکم) . عینی زمانده «چین» ك جنوبی یاختی اولان «قای فنهغ» موغوللر طرفندن محاصره ایدیلدی .

۱۲۲۷ ده : قیصر «نینغسیا» نك محاصره سی ایچون بروردو براقهرق نهر احمری

مرور ایتدی؛ «لین تاو» و «هسی نینگ» شهرلرینی ضبط ایتدی. سوکرا یازی کچیرمک ایچون «لی یوپان» داغلرینه صیفیه قوردی. بورا ده «هسی هسی یا» نك سقو طی خبرینی آلدی. سکزنجی آی ایدی. قیصر، «هوتاو» نك جنوب شرقیسنه کچرکن سیاحت قرارکهنده وفات ایتدی. تصادفاً «هسی هسی یا» حکمداری، قیصری آلفیشلامق و اوکا عرض عبودیت ایتمک ایچون اوکون اورایه کلشدی. زواللی اعدام ایدیلدی. متعاقباً وفات خبری اعلان ایدیلهرك نغشی «کروهلن» ایرماغنك ساحلنه کتیرلدی.

ایشته مختلف منبعلردن اقتباس ایله ایدینیلن معلومات بوندن عبارتدر؛ بوتون تقرعاتك متمم ذیل اولارق، بوکا علاوه سی لازمدر. «یوآن شی» یه قارشى یاپیلان تنقیدلرده، مترجمه تعلق ایدر برنقطه قطعاً یوقدر. مترجم، صوك درجه زحمت و همت صرفیله، ۱۰۰۰ دن فضله ملاحظات و اشارات قید ایدهرك، اساساً قولایلقله قابل حل و هضم اولمایان متنی جانلاندیرمغه و قابل استفاده بر شكله صوقعه اوغراشمشدر. جوغرافی قیدلر و ایضاحلر واقعا غیر کافیدر؛ هر نه قدر، موغوللر دورینك جغرافیاسنی اساسلی صورتده تعیین و تثبیت ایدهبیلهجك مقدارده الهه کافی مالزومه موجود و بوخصوصی نظر دقتدن اوزاق طوتماق خیل اهمیتلی و قیمتلی برایش اوله جق ایسه ده، مؤلف، نه دنسه، بونی صدد خارجی عدایتشدر. مع مافیه فضله تفصیل و توسیعه صحیفه لر مز مساعد دکلدر. بوندن ماعدا «ادبیات: کتابیات» فصللری ده پك ناتمامدر. فقط یقینده «الصلاحیتدار کیمسه لر» طرفندن بویوك و مفصل بر موغوللر تاریخنك نشر ایدیله جکنی سونجمله خبر آلدق. چین تاریخنه هائوئائاق و وسائلك نقصانلغی قارشیسنده، بوتون شرق و غربده کی مأخذلره مراجعت ایدیلهرك بالخاصه بونقطه دن (ادبیات- معارف) یاپیلاجق تدقیقات، هر حالده چوق مشکل براوغراشمه و پك تقدیره لایق برایش اوله جقدر. مادامکه بویله بر اترك ظهور و نشرینی قطعیتله بکله یورز، او حالده شیمدی بوراده فضله تفصیلات ویرمه یه زك، مذکور اترك انتشارینه قدر بخی. تأخیر ایدهبیلیرز.

فهره - استاره

[«آسیا ما یور» مجموعه سنك برنجی جلدینك برنجی صایسندن ابراهیم صبری بك طرفندن ترجمه ایدیلشدر].